

5

Ruim baan voor talent

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek in verband met het uitbreiden van de mogelijkheden van selectie van studenten en van verhoging van het collegegeld alsmede in verband met het aanscherpen van de toelatingsvereisten voor aansluitende masteropleidingen in het wetenschappelijk onderwijs (ruim baan voor talent) (32253).**

De **voorzitter**:

Ik heet de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van harte welkom in de Eerste Kamer.

Het woord is aan de heer Koole, die zijn maidenspeech zal houden.

De beraadslaging wordt geopend.

De heer **Koole** (PvdA):

Voorzitter. Het hoger onderwijs krijgt vandaag ruime aandacht in dit huis. Dat is terecht. Het hoger onderwijs is het sluitstuk van een onderwijsstelsel dat gericht dient te zijn op het ontwikkelen van de talenten die in de samenleving aanwezig zijn. Die talenten zijn aanwezig bij iedereen. Vanzelfsprekend heeft niet iedereen het talent voor het volgen van hoger onderwijs, maar dat betekent niet dat talenten van mensen met minder cognitieve vermogens niet moeten worden ontwikkeld en benut. Daarvoor zijn andere vormen van onderwijs nodig dan het hoger onderwijs, maar daarover spreken wij vandaag niet.

Wij spreken vandaag dus wél over het hoger onderwijs. Wij moeten dat ook doen in termen van wat tegenwoordig heet "het hoger leggen van de lat". Als wij dat doen, moeten wij echter blijven beseffen dat mensen niet gelijk zijn, maar wel gelijkwaardig. Als iemand niet het talent bezit om hoger onderwijs te volgen, is hij of zij daardoor niet minder waard. Ik ga ervan uit dat iedereen in dit huis dat met de PvdA-fractie eens is. Ik zeg het echter met enige nadruk, omdat het gevaar bestaat dat door het voortdurende spreken over toptalent, selectie, het aanscherpen van toelatingseisen, innovatieve kennis-economie, meer efficiency, excellentie, hightechbanen enzovoorts, bij mensen die niet de hoogste treden van de onderwijsladder kunnen halen de indruk wordt gevestigd dat zij minder meetellen of erger; dat zij minder waard zijn. De indruk kan worden gewekt dat hun talenten niet eens meer als talenten worden herkend. Dat zou die mensen groot onrecht aandoen en zou een verspilling van talent betekenen.

Wij spreken vandaag onder meer over "ruim baan voor talent". Ik zou het van harte toejuichen als een wet of rapport met die titel nu eens ging over het vmbo of het mbo. Deze hartenkreet betekent niet dat wij in ons hoger onderwijs niet het beste uit de studenten moeten zien te halen. Integendeel, ook al is het goed kunnen leren op zich geen enkele verdienste, het is zowel voor de ontplooiing van de individuele student als voor de samenleving als geheel goed dat persoonlijke capaciteiten worden aangeboord en ontwikkeld. Daarvoor is een heel instrumentarium noodzakelijk. Daarom is het jammer dat wij vandaag

dit wetsvoorstel reeds behandelen zonder dat wij uitgebreid hebben kunnen reflecteren op de vrijdag jongstleden gepubliceerde Strategische agenda hoger onderwijs, onderzoek en wetenschap. Want daarin wordt een veel breder kader geschetst dan in het wetsvoorstel waarover wij nu spreken. Ik zal hierover later vandaag nog iets meer zeggen.

Over het voorliggende wetsvoorstel heeft de staatssecretaris vragen van verschillende fracties beantwoord in de memorie van antwoord naar aanleiding van het voorlopig verslag. De leden van de PvdA-fractie hebben hiervan met belangstelling kennisgenomen. Zij willen echter bij verschillende punten van de staatssecretaris nadere vragen stellen over toegankelijkheid, het risico van tweederangs onderwijs en de harde knip, zodat zij de antwoorden daarop kunnen meewegen bij het al dan niet steun verlenen aan dit wetsvoorstel.

De leden van de PvdA-fractie maken zich zorgen over de toegankelijkheid van het speciale kleinschalig, intensief en residentieel onderwijs. De fractie is vóór het extra uitdagen van extra begaafde studenten, zolang die extra uitdaging maar niet afhankelijk is van de dikte van de portemonnee van de ouders. Kan de staatssecretaris garanderen dat selectie voor dergelijke opleidingen resulteert in gelijke kansen voor gelijkelijk getalenteerde studenten, zonder dat het inkomens- of opleidingsniveau van de ouders doorslaggevend is? In het wetsvoorstel wordt immers gesteld dat aan de toegankelijkheid van het hoger onderwijs geen afbreuk mag worden gedaan. Deze vraag is des te klemmender nu het wetsvoorstel het mogelijk maakt dat de instellingen voor deze bijzondere opleidingen hogere collegegelden vragen. Hoe kan worden voorkomen dat het inkomen van de ouders mede bepalend wordt voor de toegang van hun kinderen tot deze bijzondere opleidingen? Deze bijzondere opleidingen moeten toch geen opleidingen worden voor alleen of hoofdzakelijk kinderen van de maatschappelijke elite? Ziet de staatssecretaris mogelijkheden om ook de toegang van getalenteerde kinderen van ouders met lagere inkomens te borgen?

Is de staatssecretaris in dit verband bereid bij de toetsing van de opleidingen na zes jaar ook dit element te betrekken, zodat kan worden vastgesteld of de studentenpopulatie van de speciale opleidingen op dit punt vergelijkbaar is met die van de reguliere universitaire opleidingen? Wordt overigens het dure karakter van de opleidingen voor Liberal Arts and Sciences niet al extra bekostigd door het gedeeltelijke bètakarakter ervan – de sciences – zodat de noodzaak voor hogere collegegelden misschien wel afwezig is?

Intrigerend is de opmerking op pagina 17 van de memorie van antwoord dat het onderwijsconcept van het kleinschalig, intensief en residentieel onderwijs duur is "vooral vanwege het buitencurriculair programma". Kan de staatssecretaris uitleggen wat hij daarmee bedoelt? Kennelijk is dat onderwijs niet duur vanwege de kleine groepen of de intensieve begeleiding door hooggekwalificeerde en daarvoor adequaat betaalde docenten, maar kost het zo veel door zaken daarbuiten. Welke zijn dat dan?

In de memorie van antwoord wordt onder het hoofde "toegankelijkheid" tevens gesteld dat een "terughoudend toestemmingsbeleid" zal worden gevoerd. De staatssecretaris is niet van plan nieuwe aanvragen te honoreren wanneer de toegankelijkheid op stelselniveau in het geding is. Is het niet beter te voorkomen dat die toegankelijkheid in

Koole

het geding komt? In verband met die terughoudendheid hoort de PvdA-fractie graag van de staatssecretaris welk aandeel van het totaal aantal universitaire studenten nu die bijzondere opleidingen volgt en wat volgens de staatssecretaris het wenselijke maximale aandeel is. Het achterliggende idee is de vrees voor tweederangs onderwijs op de universiteiten. Dit zou kunnen ontstaan wanneer op grotere schaal dan nu bijzondere opleidingen worden gecreëerd die de beste studenten selecteren en waarheen de beste docenten trekken, zodat voor de rest van de studenten tweederangs onderwijs overblijft. In de memorie van antwoord staat dat dit niet zal gebeuren en dat het de bedoeling is dat het gehele hoger onderwijs van kwalitatief hoog niveau is. Voor de PvdA-fractie is het van groot belang dat de kwaliteit van het gehele hoger onderwijs hoog is. Dat betekent niet alleen dat er – zoals de commissie-Veerman bepleit – een forse extra investering moet komen, maar ook dat het aandeel van de bijzondere opleidingen met hoger collegegeld op het totaal beperkt blijft, want anders is een tweedeling heel moeilijk te vermijden. Daarom vraag ik wat het aandeel van de studenten van die opleidingen op het totaal is en waar ongeveer het maximum ligt.

Ten slotte heb ik een vraag over een mogelijk effect van de harde knip, het principe "eerst bachelor, dan master". Vanwege die harde knip wordt begrijpelijkerwijs gesproken over de mogelijkheid van extra instroommomenten. In de discussie tot dusver en ook in de memorie van antwoord is weinig oog voor een mogelijk negatief effect op de didactische opbouw van de masteropleiding. Het is al moeilijk om in een eenjarige master iets van een cumulatieve opbouw van de stof te bewerkstelligen. Vergroting van het aantal instroommomenten zal dat nog moeilijker maken. Betekent een vergroting van het aantal instroommomenten dat een masteropleiding in de praktijk zal bestaan uit losse vakken, waarbij in de ene cursus niet kan worden voortgebouwd op een andere, eerdere cursus en acht de staatssecretaris dit een wenselijke ontwikkeling? De leden van de PvdA-fractie zien de antwoorden van de staatssecretaris met belangstelling tegemoet.

De voorzitter:

Mijnheer Koole, ik wil u graag feliciteren met uw maiden-speech.

In het dagelijks leven bent u hoogleraar in de politieke wetenschappen aan de Universiteit Leiden, gespecialiseerd in de Nederlandse politiek en haar institutionele ontwikkeling. Het onderwerp van het debat dat wij nu voeren, ligt u als docent en begeleider van studenten waarschijnlijk dan ook na aan het hart. Tot nu toe bent u met name bekend als wetenschapper die veelvuldig heeft gepubliceerd over de politieke verhoudingen in het parlementaire bestel in Nederland.

Vandaag spreekt u voor het eerst in de hoedanigheid van volksvertegenwoordiger. Met het politieke metier bent u echter al langer vertrouwd. Als actief lid van de Partij van de Arbeid was u in diverse functies betrokken bij de standpuntbepaling van uw partij. In uw rol van partijvoorzitter van maart 2001 tot december 2005 was u nauw betrokken bij de politieke koers van uw partij.

Als lid van deze Kamer bent u mede verantwoordelijk voor de wetgeving in ons land en de controle op het regeringsbeleid. Ik krijg uit uw bijdrage van zojuist de indruk dat de overgang van het bestuderen van naar het participeren in het parlement u niet moeilijk valt. In 1986 verscheen van uw hand de publicatie "Binnenhof binnenste

buiten: slagen en falen van de Nederlandse parlementaire democratie". Inmiddels zijn wij een kwart eeuw verder en nu komt u van buiten naar binnen. Wellicht geven uw ervaringen in dit huis aanleiding tot een herdruk. Ik wens u persoonlijk meer het slagen toe dan het falen. Ik hoop dat uw oordeel over de werkzaamheid van dit instituut in positieve zin kan worden bijgesteld.

Ik wens u succes met uw werkzaamheden in deze Kamer.

De heer **Koole** (PvdA):

Dank u wel.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De heer **Essers** (CDA):

Voorzitter. Ook wij van de CDA-fractie feliciteren de heer Koole van harte met zijn maidenspeech. Wij kijken uit naar een heel goede samenwerking.

Zoals ook bleek uit onze schriftelijke inbreng, steunen wij, de leden van de CDA-fractie, de hoofdlijnen van dit wetsvoorstel. Deze instemming geldt in de eerste plaats voor het voorstel om instellingsbesturen de gelegenheid te geven om voor opleidingen met kleinschalig, intensief en residentieel onderwijs dan wel voor zodanige programma's onder bepaalde voorwaarden studenten te selecteren en in combinatie daarmee een hoger collegegeld te vragen dan het wettelijk collegegeld voor reguliere opleidingen. Daartoe zal de minister van OCW wel toestemming moeten geven. De NVAO zal de minister adviseren over de toestemming.

Instellingen kunnen regelen dat aan bepaalde studenten op grond van persoonlijke omstandigheden en kwaliteiten geen (volledige) verhoging van het collegegeld wordt gevraagd. Hierbij mogen instellingen wel onderscheid maken, maar dienen zij zich te houden aan gelijke behandeling van studenten. Ook stemmen wij in met het voornemen om bij opleidingen met een numerus fixus de selectiemogelijkheden uit te breiden, opdat betere matching mogelijk is. Ten slotte steunen wij de maatregelen gericht op het afronden van de bachelor voordat kan worden begonnen met een master, de zogenaamde harde knip.

Wij van de CDA-fractie zijn dan ook van mening dat dit wetsvoorstel een belangrijke toevoeging betekent aan de WHW ter uitbreiding van de mogelijkheden in het hoger onderwijs om ruim baan te geven voor talentvolle studenten. Maatregelen die bijdragen aan het elimineren van de zesjescultuur in ons onderwijs, kunnen rekenen op de steun van onze fractie.

Ondanks deze principiële steun willen wij toch een aantal kanttekeningen bij dit wetsvoorstel plaatsen. Het is immers onmiskenbaar dat dit wetsvoorstel, dat is gericht op "Ruim baan voor talent", wordt gedaan in een periode waarin ook van het hoger onderwijs grote financiële offers worden gevergd. Niet uitgesloten dient dan ook te worden dat dit wetsvoorstel door instellingen wordt aangegrepen om te proberen er maximaal gebruik van te maken met de bedoeling om extra collegegelden te incasseren door zo veel mogelijk opleidingen aan te bieden waarvan de kosten lager worden ingeschat dan het verhoogde collegegeld. Dit zou ten koste kunnen gaan van de aandacht en de inzet van middelen voor de reguliere opleidingen, waar nog steeds het gewone collegegeld voor